

EEN Niels de Jong

WOORD

VOOR NU

Bijbelstudies over Handelingen

EEN Niels de Jong

WOORD

VOOR NU

Bijbelstudies over Handelingen

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Vormgeving omslag en binnenwerk: Studio Mol

ISBN 978 90 435 4080 3

ISBN 978 90 435 4081 0 (e-book)

NUR 700

www.kokboekencentrum.nl

© 2024 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden.

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Inleiding op het Bijbelboek Handelingen	9
1. Het belang van de missie (Handelingen 1:1-8)	18
2. Het belang van de Geest (Handelingen 2:1-47)	28
3. Het belang van redding (Handelingen 4:1-12)	38
4. Het belang van de gemeenschap (Handelingen 2, 4 en 5)	48
5. Het belang van bekering (Handelingen 11:1-18)	57
6. Het belang van gebed (Handelingen 16:11-15)	67
7. Het belang van het Woord onderzoeken (Handelingen 17:1-15)	76
8. Het belang van aansluiting vinden (Handelingen 17:16-34)	86
9. Het belang van bemoediging (Handelingen 20:1-6)	96
10. Het belang van je geloof kunnen verdedigen (Handelingen 26:1-32)	106
Nawoord over het slot van Handelingen	116

Voorwoord

Iedere keer weer keer ik terug naar het boek Handelingen. Steeds weer ben ik verrast over hoeveel dit boek me te zeggen heeft – zowel voor mijn leven als christen als voor de kerk waar ik onderdeel van ben. De relevantie van dit boek zit voor mij in meerdere dingen. Het heeft zeker te maken met de overeenkomsten tussen de tijd waarin het boek zich afspeelt en onze tijd. Handelingen geeft daarom richting bij vragen van vandaag en kwesties van nu. Er speelt verder mee dat ik in mijn werk in Rotterdam vaak zomaar te maken heb met dingen waar de hoofdpersonen van Handelingen mee te maken kregen. Bovendien is de missie die centraal staat in Handelingen de missie van alle christenen en dus ook die van mij. Hoe die missie toen vorm werd gegeven, helpt nu. Ten slotte, en dat is dan toch de belangrijkste reden, het is waarschijnlijk ook ‘gewoon’ de kracht die er in Gods woord zit en dus ook in Handelingen.

In dit boek zal ik proberen steeds de brug te slaan tussen toen en nu. Daarbij helpt het dat Handelingen werd geschreven in een tijd dat de boodschap van Jezus moest landen in een multiculturele en multireligieuze wereld waarin het christelijk geloof verre van vanzelfsprekend was en christenen een (kleine) minderheid vormden. In een soortgelijke wereld leven wij inmiddels ook. In Handelingen zien we dan wat

er gebeurt als de Heilige Geest komt, het evangelie gedeeld wordt en de kerk ontstaat. Op die manier leert dit boek christenen, of ze dat nu al lang zijn of nog maar kort, van alles ten aanzien van onderwerpen als gebed, missie, een gemeenschap vormen, de leiding van de Heilige Geest, etc. Handelingen gaat ook nog eens over actuele vragen. Wat is de kern van de christelijke boodschap en hoe verwoord je dat nu precies? Hoe deel je het goede nieuws met mensen die er niet op zitten te wachten? Welke missie en strategie zou de kerk nu eigenlijk moeten hebben? Wat als christenen en de kerk zelf falen? Wat vraagt het goede nieuws Jezus van mensen?

Kortom, Handelingen biedt een relevant woord voor mensen van vandaag. Ik hoop dat dit boek je helpt om dat 'woord voor nu' te ontdekken. Het zou goed kunnen helpen om de hoofdstukken van dit boek met anderen te bespreken, bijvoorbeeld in het verband van een Bijbelkring of gespreksgroep(je). De gespreksvragen bij ieder hoofdstuk willen een aanzet zijn om tot gesprek te komen. Of je dit boek nu voor jezelf of met anderen leest, het is sowieso sterk aan te bevelen om het hele Bijbelboek ernaast te houden en in zijn geheel te lezen. De leeswijzers verspreid in dit boek helpen dan hopelijk ook. Geen woorden van mensen komen uiteindelijk ook maar in de buurt van de kracht van het Woord van God. Als dit boek je helpt om dit Bijbelboek beter te verstaan en vaker toe te passen in je leven, ben ik in mijn opzet geslaagd.

Niels de Jong

Inleiding op het Bijbelboek Handelingen

Voordat we in dit boek tien gedeelten uit Handelingen bespreken, geven we in deze inleiding relevante achtergrondinformatie, een overzicht van het hele Bijbelboek en bespreken we de belangrijkste kenmerken ervan. Die kennis helpt bij de bespreking van de afzonderlijke hoofdstukken en thema's.

Titel

Laten we maar beginnen bij de titel. Het boek heeft 'Handelingen van de apostelen' als titel gekregen omdat in dit boek apostelen ('gezondenen') een hoofdrol spelen. Met name Petrus en Paulus komen vaak aan bod in dit Bijbelboek. Het boek wordt echter ook wel 'Handelingen van de Heilige Geest' genoemd, omdat de Heilige Geest op de achtergrond de vaart in het verhaal houdt en de veroorzaker is van de beslissende doorbraken. De Bijbelgeleerde Tom Wright suggereert nog weer een andere titel, namelijk: 'Daden en Woorden van Jezus Christus – deel II'. De reden voor deze titel is dat het boek Handelingen het tweede Bijbelboek van de hand van de schrijver Lucas is. Dit tweede deel is een vervolg op het eerste deel, waarin Lucas een levensbeschrijving van Jezus geeft. Volgens Tom Wright spreekt en handelt Jezus in dit tweede deel eveneens, nu alleen via Zijn volgelingen.

Welke titel ook het meest passend is, het is duidelijk dat Lucas vakwerk heeft geleverd met dit boek over de begintijd van de christelijke beweging. Lucas is duidelijk op de hoogte van de toen geldende regels ten aanzien van geschiedschrijving. Die normen voor het beschrijven van gebeurtenissen uit het verleden zijn wel iets anders dan wij gewend zijn. Wij waarderen het bijvoorbeeld als een schrijver zo objectief mogelijk verslag probeert te doen van de gebeurtenissen. Toentertijd lag dat anders. Een schrijver wilde met zijn verhaal namelijk vooral een bepaalde boodschap overbrengen. Die boodschap is dan leidend in de selectie van welke gebeurtenissen er in welke mate verteld worden. Het is duidelijk dat Lucas dit ook doet. Hij selecteert de feiten die hij belangrijk vindt voor wat hij zijn lezers wil meegeven.

Hoofdthema's

Maar wat wil Lucas zijn lezers dan precies meegeven? Er zijn meerdere manieren om de hoofdthema's van Lucas op het spoor te komen. Een eerste manier is door te kijken naar de verhalen waar Lucas het meest de tijd voor neemt. Dan vallen bijvoorbeeld de verhalen op over de uitstorting van de Heilige Geest, de ommekeer van Cornelius (of toch de ommekeer van Petrus?) en de reizen van Paulus. Een tweede manier om de hoofdthema's te ontdekken is door te letten op thema's die herhaaldelijk terugkomen. Dan vallen thema's op als gebed, vreugde bij nieuwgelovigen en de inzet voor de verspreiding van het goede nieuws. Een derde manier is goed na te gaan wat er in de vele toespraken gecommuniceerd wordt. Die toespraken zijn gericht op bepaalde doelgroepen, maar bevatten gezamenlijk wat Lucas ziet als de kern van het goede nieuws.

Een laatste manier is door te bedenken voor wie Lucas nu precies schrijft en te bedenken dat hij deze verschillen-

de doelgroepen (verder) wil winnen voor de christelijke beweging. Lucas heeft dan Joodse lezers op het oog die hij wil duidelijk maken dat de aangekondigde Messias toch echt Jezus is (en daarom legt hij steeds linken met het Oude Testament).

Lucas heeft verder mensen op het oog die sceptisch of afwijzend staan tegenover de nieuwe beweging, en dan met name de bestuurders onder hen (en daarom laat hij steeds weer blijken dat beschuldigingen tegen christenen onterecht zijn). Daarnaast schrijft hij voor christelijke lezers die hij verder wil onderwijzen over de christelijke leer, het christelijke leven en het functioneren van de kerk (en daarom toont hij allerlei voorbeeldfiguren en voorbeeldgedrag). Kortom, er zijn meerdere manieren om Handelingen te bekijken. Als je die verschillende manieren combineert, dan is te ontdekken dat Lucas niet zomaar een mooi overzicht van de begintijd van de christelijke beweging geeft, maar een enorm inspirerend en leerzaam boek heeft geschreven voor heel uiteenlopende lezers.

De grote lijn

Maar wat is de grote lijn van het Bijbelboek Handelingen?

Met zijn tweede boek maakt Lucas duidelijk dat er een nieuw tijdperk is begonnen na het leven, sterven en opstaan van Jezus. Een tijdperk waarin God nieuwe dingen in deze wereld doet. Essentieel voor dit nieuwe tijdperk is de aanwezigheid en de kracht van de Heilige Geest. De uitstorting van die Geest staat dan ook vooraan in het boek Handelingen (hoofdstuk 2). Voorafgaand aan die komst van de Geest is er het gebed (hoofdstuk 1), een signaal dat belangrijke dingen beginnen met gebed (een signaal dat Lucas vaker zal afgeven). In de kracht van die Geest gaan mensen op weg om het

goede nieuws over de dood en – vooral – opstanding van Jezus Christus te verspreiden. Want die nieuwsfeiten over Jezus Christus maken alles anders, zowel voor Joodse als niet-Joodse mensen. Voor Lucas staat of valt alles met name met de opstanding van Jezus. Die opstanding uit de dood laat zien dat Jezus inderdaad degene is door wie God de wereld redt (en dus geen eigen inspanningen of andere machten of krachten). Bovendien is die opstanding het teken dat Jezus Christus de Heer is van deze wereld (en dus niet de keizer).

In zijn boek beschrijft Lucas al aan het eind van het tweede hoofdstuk dat de mensen die Jezus erkennen als redder en Heer, geen losse individuen blijven, maar gezamenlijk verder gaan. De mensen die deze nieuwe beweging dragen, worden eerst ‘mensen van de Weg’ genoemd, later zullen ze christenen genoemd worden. Steeds weer vormen die mensen de kerk van het eerste uur. In die kerk is een voorproef te krijgen van Gods nieuwe wereld. Dit doen die eerste volgelingen zeker niet op een volmaakte manier, want de kerk bestaat uit falende mensen. Maar die mensen worden ingezet om het goede nieuws van de opstanding van Jezus verder te brengen. Als er vervolging van de christenen uitbreekt, komt het goede nieuws pas echt verder. Gewone gelovigen gaan dan namelijk dit nieuws delen met de mensen die ze tegenkomen (hoofdstuk 8).

Het nieuws komt vooral verder via de twee hoofdrolspelers van het boek Handelingen. Zij zijn aangesteld om het goede nieuws over allerlei culturele en geografische grenzen te brengen. Zo wordt er verteld over de verrichtingen van Stefanus, Filippus, Petrus en vooral Paulus. Die laatste twee zijn de belangrijkste hoofdpersonen van Handelingen, maar bovendien twee heel onwaarschijnlijke hoofdpersonen. In het eerste deel van Lucas, het evangelie, zien we namelijk dat Petrus enorm in de fout gaat door zijn vriend en Messias Jezus te verloochenen op bijzonder pijnlijke wijze. Toch

wordt hij de eerste leider van de jonge beweging. Paulus is een zo mogelijk nog onwaarschijnlijker kandidaat voor een hoofdrol in de christelijke beweging. Hij was een bijzonder felle tegenstander van de volgelingen van Jezus, en nam het voortouw om die afvalligen – want dat waren ze in zijn ogen – gevangen te nemen. In Handelingen 9 lezen we van zijn radicale ommekeer en zijn verandering in de meest effectieve zendeling in die eerste decennia na Jezus' opstanding. Deze Joodse man zal met name veel mensen van niet-Joodse komaf weten te winnen voor Jezus. Petrus en Paulus staan zo in een lange traditie van de Bijbel van zeer onwaarschijnlijke figuren met een bedenkelijk verleden die door God ingeschakeld worden om Gods plannen werkelijkheid te laten worden.

Via Petrus en Paulus, maar ook anderen, komt het goede nieuws ook tot ver buiten Jeruzalem, de stad waar het allemaal begonnen was. Dit is in lijn met de opdracht van Jezus in Handelingen 1, waar Hij gezegd had dat Zijn volgelingen van Hem moesten getuigen 'tot aan de uitersten van de wereld'. Op verschillende moment komen die 'uitersten van de wereld' in de loop van Handelingen al in beeld door een aantal bijzondere individuele bekeringen, zoals de Ethiopische minister van financiën (hoofdstuk 8), de Romeinse legerleider Cornelius (hoofdstuk 10) en de zakenvrouw Lydia in Europa (Hand. 16). Het blijft niet bij enkelingen, want via de missies van Paulus en zijn medewerkers ontstaan er in allerlei steden groepjes christenen. Bijvoorbeeld in Athene, het filosofische centrum van de toenmalige wereld. En in het laatste hoofdstuk ook in Rome, het machtscentrum van toen.

Lucas maakt duidelijk dat deze verspreiding van het evangelie zeker niet zonder slag of stoot gaat. Er blijkt voortdurend weerstand tegen deze goede boodschap en haar boodschappers te komen. Dat verzet komt zowel van Joodse zijde als van Romeinse zijde, precies zoals dat ook bij Jezus gegaan

was. Hiermee komen voorzeggingen van Jezus, die in het eerste boek van Lucas staan, uit. Lucas maakt duidelijk dat de christenen deze confrontaties helemaal niet opzoeken, maar desondanks steeds weer in de problemen komen. Lucas probeert hier de toenmalige kritiek op het christendom te weerleggen. Immers, christenen stonden niet goed bekend. Als mensen namelijk zo vaak in de problemen komen, dan moet er wel iets met hen mis zijn, zo was de gedachte. Lucas vertelt zijn verhaal zo dat hij wil laten blijken dat christenen helemaal geen kwaad in de zin hebben. Integendeel, meermaals is te lezen hoe er via Petrus en Paulus mensen worden genezen, bevrijd of geholpen. Om te onderstrepen dat de christelijke verkondigers niets kwalijk is te nemen, laat Lucas zijn twee hoofdpersonen steeds weer 'rechtvaardig verklaren'. Zo valt al in het begin van Handelingen te lezen dat de alom gerespecteerde wetsleraar Gamaliël opstaat om het tijdens een hoorzitting voor Petrus en de andere apostelen op te nemen (hoofdstuk 5). Meer aan het eind van Handelingen is er de gouverneur van Malta, die Paulus en zijn medewerkers overlaadt met erbewijzen en hun bij vertrek van alles meegeeft (hoofdstuk 27). Tussen deze twee voorbeelden in benoemt Lucas allerlei voorvallen waarin er niets strafbaars in te brengen is tegen de christelijke verkondigers. Hoewel ze van van alles beschuldigd worden en diverse keren het middelpunt van een volksoorlog zijn, is steeds de conclusie van legerleiders, stadhouders en koningen dat zij niets verkeerd doen of in de zin hebben.

In het tweede deel van Handelingen verdwijnt Petrus bijna geheel naar de achtergrond, en volgt Lucas vooral de verrichtingen van Paulus. In hoofdstuk 15 komen Petrus en Paulus elkaar nog wel tegen op een belangrijke vergadering over de koers van de christelijke beweging. De uitkomst van die

vergadering is een flinke steun in de rug voor Paulus en zijn medewerkers. Paulus was namelijk rond gaan reizen om het goede nieuws te verspreiden. In zijn eerste missiereis is zijn belangrijkste metgezel Barnabas (hoofdstuk 13 en 14). In de tweede reis vergezellen Silas en Timotheüs Paulus (hoofdstuk 15 t/m 18). Op de derde reis die Lucas beschrijft, lijken de medewerkers zich wat af te wisselen. Paulus gaat dus niet solistisch te werk, maar werkt met een netwerk van medewerkers die allemaal een eigen taak, achtergrond en betekenis hebben. Zij zijn los van Paulus of juist via Paulus aan het werk gegaan om het goede nieuws te verspreiden. Deze boodschappers konden in sommige gevallen van giften leven, maar op andere momenten moeten ze zelf de kost verdienen. Paulus doet dit zelf door het uitoefenen van het ambacht van leerbewerker. Onder die medewerkers zit ook een aantal vrouwen. Blijkbaar wil Lucas laten zien dat vrouwen voor vol moeten worden aangezien, iets dat in die tijd zeker niet vanzelfsprekend was. Dit had Lucas in zijn evangelie ook al laten zien door meer dan eens te benoemen hoe vrouwen door Jezus werden gezien en betrokken in Zijn gevolg.

In het laatste deel van Handelingen schrijft Lucas zichzelf in het verhaal (Hand. 20). Blijkbaar heeft hij zich op een gegeven moment aangesloten bij Paulus en reist hij met hem mee. Handelingen wordt dan opeens 'een wij-verhaal'. In dat laatste deel wordt Paulus ook gevangengenomen (hoofdstuk 21) en moet hij zich meermalen verdedigen tegenover Romeinse heersers, zoals hem ook was verteld bij zijn roeping. Paulus beroept zich dan op een gegeven moment op de keizer en dat betekent dat hij zich in Rome zal moeten melden. We lezen in het laatste hoofdstuk 28 wel dat Paulus Rome bereikt, maar niet of hij ook daadwerkelijk voor de keizer is verschenen. Dat is voor Lucas blijkbaar niet het belangrijkste.

Want als Paulus in Rome is beland, kan Lucas vertellen dat de verspreiding van het goede nieuws niet gestopt kan worden. Het boek sluit dan ook af met de opmerking dat – ondanks al het verzet – de verkondiging van het goede nieuws ongehinderd voortgaat. Dit is dan gelijk voor Lucas een uitnodiging aan de lezers om dit werk voort te zetten.

Opvallende zaken

Ten slotte nog een viertal dingen die opvallen als je het boek in zijn geheel bekijkt.

Allereerst verwerkt Lucas veel toespraken in zijn verhaal. In die toespraken wordt steeds weer de kern van de christelijke boodschap uitgelegd. Didactisch sterk van Lucas om zo op een heel natuurlijke manier de lezer steeds meer in te wijden in de christelijke leer. Daarbij verschillen de toespraken, omdat de doelgroep ook wisselt. Dit geeft Lucas ook de kans om verschillende doelgroepen onder zijn lezers aan te spreken.

Ten tweede laat Lucas steeds weer merken dat hetgeen de christenen vertellen in lijn is met de oude beloften van God aan Israël en gegrond is in de oude boeken. De verkondigers van het goede nieuws leggen die oude boeken uit in lijn met hoe Jezus Christus die oude boeken uitlegt. Dat laatste had Lucas laten zien in het laatste hoofdstuk van zijn evangelie (in het verhaal van Jezus en de Emmaüsgangers). Petrus, Stefanus en Paulus doen dit op dezelfde manier. Dat doen ze niet zozeer door losse teksten te zoeken die bewijzen dat Jezus de Messias is (al zijn er wel van zulke teksten). Zij doen dat vooral door duidelijk te maken dat door Jezus alle verhalen en teksten uit de oude boeken op hun plek vallen en tot vervulling komen.

In de derde plaats vinden er in Handelingen vaak rechtszaken plaats. Deze rechtszaken vallen altijd in het voordeel

uit van de vertegenwoordigers van Jezus. Zoals gezegd, wil Lucas daarmee het signaal afgeven dat de christelijke boodschappers niets te verwijten valt. Maar deze rechtszaken kunnen er ook op wijzen dat het hoort bij de christelijke boodschap dat God de wereld aan het rechtzetten is. Zo kan Paulus zeggen als hij zich aan het verdedigen is op de Areopagus: '(...) want Hij heeft bepaald dat er een dag komt waarop Hij een rechtvaardig oordeel over de mensheid zal laten vellen door een Man die hij voor dat doel heeft aangewezen' (Hand. 17, vers 31). Hiermee wordt ook vooruitgezien naar een toekomst waarin alles door God rechtgezet zal zijn. Volgelingen van Jezus anticiperen hier al op door zich nu in te zetten voor recht en gerechtigheid.

In de vierde plaats wordt er veel gereisd in Handelingen. Dit kun je opvatten als een aanwijzing dat het niet de bedoeling is dat het evangelie stilstaat, maar verder gebracht wordt. Zulke reizen waren in die tijd niet gemakkelijk of zonder gevaar, maar blijkbaar hadden die eerste christenen het over voor het goede nieuws om heel wat moeilijkheden te overwinnen en gevaren te trotseren. Ondanks alle tegenwerking helpt de Heilige Geest hen om het goede nieuws steeds verder te brengen.

Er zou nog veel meer te zeggen zijn over het boek Handelingen dan in deze inleiding gezegd wordt. Het wordt echter tijd om maar gewoon het boek Handelingen in te duiken. Er wordt dan steeds meer duidelijk van dit bijzondere Bijbelboek, dat juist voor mensen van vandaag bijzonder relevant is.

Het Bijbelboek Handelingen is voor christenen en de kerk anno nu uiterst relevant. Ook in de tijd van Handelingen moest de boodschap landen in een multiculturele en multireligieuze wereld waarin het christelijk geloof niet vanzelfsprekend was. Daarom spelen veel zaken die in Handelingen aan de orde komen nog steeds.

Veel van deze thema's komen in dit boek voorbij in verdiepende Bijbelstudies. Thema's als gebed, missie, een gemeenschap vormen, de leiding van de heilige Geest, en het evangelie delen met anderen.

Een mooi Bijbelstudieboek dat veel actuele thema's aan de orde stelt en daarbij vragen aanreikt om deze thema's te bespreken.

Niels de Jong is voorganger van de protestantse gemeente Noorderlicht Rotterdam en schreef eerder Bijbelstudieboeken in de reeks *De Bijbel beter begrijpen*.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT